

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 20 (2017)

Σπουδές και δράση

Βασίλειος Βλ. Σφυρόερας

doi: [10.12681/deltiokms.26116](https://doi.org/10.12681/deltiokms.26116)

Copyright © 2021, Βασίλειος Βλ. Σφυρόερας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σφυρόερας Β. Β. (2021). Σπουδές και δράση. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 20, 13–16.
<https://doi.org/10.12681/deltiokms.26116>

Βασίλειος Βλ. Σφυρόερας

ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗ

Βιογραφικά

Γεννήθηκα τὸ 1921 στὴν Ἀπείρανθο τῆς Νάξου καὶ φοίτησα στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μου καὶ στὸ Γυμνάσιο τοῦ νησιοῦ. Παντρεύτηκα τὴν Καίτη Πουτέτση καὶ ἔχομε δύο παιδιά: τὸν Παῦλο, καθηγητὴ Κλασικῆς Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Middlebury (Vermont, ΗΠΑ), καὶ τὴ Μαρία, λέκτορα στὸ Τμῆμα Ἐπιστημῶν τῆς Ἐκπαίδευσης στὴν προσχολικὴ ἡλικία, τοῦ Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης.

Τὸ 1938 ἐπέτυχα στὶς εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατὰ τὸ τρίτο ὅμως ἔτος τῶν σπουδῶν μου, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1941, λόγω τοῦ πολέμου καὶ τῆς διακοπῆς τῆς λειτουργίας τοῦ Πανεπιστημίου, ἀναγκάσθηκα νὰ ἐπιστρέψω στὴ Νάξο, ὅπου παρέμεινα ὡς τὸ Μάρτιο τοῦ 1945.

Κατὰ τὸν χρόνο τῆς παραμονῆς μου στὴ Νάξο διετέλεσα βασικὸ στέλεχος τῆς ομάδας πληροφοριῶν μυστικοῦ ἀσυρμάτου, ποὺ εἶχε ἀποσταλεῖ στὸ νησὶ τὸν Νοέμβριο τοῦ 1943 ἀπὸ τὸ «Συμμαχικὸ Στρατηγεῖο τῆς Μέσης Ἀνατολῆς» καὶ παρέμεινε ἕως τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1944. Γιὰ τὴ συνεχῆ ἐπαφὴ μου μὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς ἀποστολῆς καὶ γενικότερα γιὰ τὴ συμβολή μου στὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου της, ὁ στρατάρχης τῆς Μέσης Ἀνατολῆς Wavell μοῦ ἀπέμεινε στὶς 19 Ἀπριλίου 1945 δίπλωμα ἀναγνώρισης τῶν ὑπηρεσιῶν μου.

Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1945 ἐπανῆλθα στὴν Ἀθήνα καὶ συνέχισα τὶς σπουδές μου. Κατὰ τὶς πτυχιакές μου ἐξετάσεις ἀρίστευσα στὰ μαθήματα Ἱστορίας, Ἀρχαιολογίας καὶ Παιδαγωγικῆς, καὶ ἔλαβα τὸ πτυχίον τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος στὶς 13 Ἰανουαρίου 1947, μὲ βαθμὸ «Λίαν Καλῶς».

Ἀπὸ τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1947 ἕως τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1950 ὑπηρετήσα στὶς τάξεις τοῦ στρατοῦ, ἀρχικὰ στὴ Μακεδονία καὶ ἀπὸ τὸν Μάρτιο τοῦ 1949 στὸ Τάγμα Διαβιβάσεων Ἀθηνῶν ὡς ἐκπαιδευτής.

Στὶς 15 Ἰανουαρίου 1949 διορίσθηκα καθηγητῆς τῶν Φιλολογικῶν μα-

θημάτων στο Ίεροδιδασκαλείο Βελλᾶς Ἰωαννίνων, ἀνέλαβα ὅμως ὑπηρεσία μετὰ τὴν ἀπόλυσή μου ἀπὸ τὸν στρατό, τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1949, ἀρχικὰ με ἀπόσπαση στὸ Γυμνάσιο Τραγαίας Νάξου κατὰ τὸ δεύτερο ἐξάμηνο τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1949-1950, καὶ ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1950 ἕως τὸν Ἰούλιο τοῦ 1956 στὸ Ίεροδιδασκαλείο Βελλᾶς, οἱ δύο μεταγυμνασιακὲς τάξεις τοῦ ὁποῦ ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὶς τάξεις τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1956, κατόπιν διαγωνισμοῦ, διορίσθηκα Συντάκτης τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (τώρα Κέντρου Ἑρεῦνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ), παραιτούμενος ἀπὸ τὴ θέση μου στὴ Μέση Ἐκπαίδευση.

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1965 ὑπέβαλα στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διατριβὴ ἐπὶ διδακτορία, με θέμα «Οἱ Δραγομάνοι τοῦ Στόλου. Ὁ δεσμός καὶ οἱ φορεῖς», καὶ στὶς 7 Ἰουνίου τοῦ ἴδιου χρόνου ἀναγορεύθηκα παμψηφεὶ διδάκτωρ, με βαθμὸ «Ἄριστα».

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1967 ὑπέβαλα στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεία, με θέμα «Τὰ ἑλληνικὰ πληρώματα τοῦ τουρκικοῦ στόλου». Τὸ 1968 ἐκλέχθηκα παμψηφεὶ ἄμισθος ὑφηγητὴς στὴν ἔδρα τῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ στὶς 31 Ἰουλίου 1970, μετὰ τὴν ἀποχώρησή ἀπὸ τὴ Σχολὴ τοῦ καθηγητῆ Ἀποστόλου Δασκαλάκη, λόγῳ ὀρίου ἡλικίας, μου ἀνετέθη ἐντολὴ διδασκαλίας. Ὡς ἐντεταλμένος ὑφηγητὴς ἐδίδαξα τὰ προβλεπόμενα ἀπὸ τὸ Πρόγραμμα Σπουδῶν μαθήματα (Περίοδος τῆς Τουρκοκρατίας, Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, Ἡ Ἑλλάδα τὸν 19ο αἰῶνα) ἕως τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1972, ὅταν, μετὰ τὴ μετάκληση στὴ Σχολὴ τοῦ καθηγητῆ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν Ἐμμανουὴλ Πρωτοψάλτη, ἀπὸ τὶς 6 Ἰανουαρίου 1973 ὡς τὸν Ἰούλιο 1974, ἡ διδασκαλία μου περιορίσθηκε στὰ τμήματα Βυζαντινῶν καὶ Νεοελληνικῶν Σπουδῶν, Γαλλικῶν καὶ Ἀγγλικῶν Σπουδῶν. Τὸ 1977 ἐκλέχθηκα τακτικὸς καθηγητὴς στὴν ἔδρα «Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, 1453-1828» καὶ ἐδίδαξα τὰ προβλεπόμενα ἀπὸ τὸ πρόγραμμα μαθήματα ἀνελλιπῶς (ἐκτὸς ἐνὸς ἐξαμήνου ἐκπαιδευτικῆς ἀδείας) ἕως τὸν Ἰούνιο 1988, ὅταν ἀπεχώρησα λόγῳ ὀρίου ἡλικίας.

Γράφοντας αὐτὲς τὶς γραμμές, ἀναπολῶ με εὐγνωμοσύνη τοὺς καθηγητές μου στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Νίκο Βέη, Διονύσιο Ζακυθινό, Ἀναστάσιο Ὀρλάνδο καὶ τοὺς Κυκλαδίτες Νικόλαο Βλάχο καὶ Φαίδωνα Κουκουλέ, πού σέ δική τους παρότρυνση καὶ καθοδήγηση ὀφείλω τὶς πρῶτες μου ἀρχειακὲς ἔρευνες καὶ τὴν ἐνασχόλησή μου με τὴν Ἱστορία τοῦ Αἰγαίου στὴν περίοδο

τῆς Τουρκοκρατίας. Ἐπίσης, θυμᾶμαι μὲ συγκίνηση τοὺς φοιτητές μου, πανεπιστημιακοὺς καθηγητές καὶ στελέχη ἐρευνητικῶν κέντρων σήμερα, πού, τέσσερα χρόνια μετὰ τὴν ἀποχώρησή μου ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο, δημοσίευσαν μελέτες τους στὸν τόμο «Ἀφιέρωμα στὸν Πανεπιστημιακὸ Δάσκαλο Βασ. Βλ. Σφυρόερα ἀπὸ τοὺς μαθητές του».

Διδακτικὸ ἔργο

Ὡς ἐντεταλμένος ὑφηγητῆς καὶ ὡς καθηγητῆς ἐδίδαξα κατὰ περιόδους α) τὴν Ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, β) τὴν Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως καὶ γ) τὴν Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ 1832 ἕως τὸ 1895. Στὰ μαθήματά μου γιὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας ἐπέμεινα ἰδιαίτερος στὰ κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ φαινόμενα τοῦ χώρου τῆς «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς» καὶ τῶν Ἑλληνικῶν παροικιῶν στὶς χώρες τῆς κεντρικῆς καὶ νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης. Τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ γεγονότα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως ἐξετάσθηκαν ἐπὶ τῇ βάσει Ἀπομνημονευμάτων καὶ ἄλλων πηγῶν, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βιβλία μου «Οἱ Ἕλληνες ἐπὶ Τουρκοκρατίας» καὶ «Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση», στὴν προσπάθεια νὰ ἀνανεώσω τὴ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας, ἐνθάρρυνα τοὺς φοιτητές νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴ λογικὴ τοῦ ἐνὸς ἐγχειριδίου καὶ νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ τὴ χρῆση πολλαπλῶν πηγῶν.

Ἐπίσης, ἐκτὸς ἀπὸ τίς παραδόσεις μου στὶς αἰθουσες τῆς διδασκαλίας, ἐπεδίωξα, στὰ προαιρετικὰ φροντιστήριά μου ἀλλὰ καὶ σὲ πολὺωρες συχνὰ συζητήσεις μὲ φοιτητές μου, νὰ δώσω ἐρεθίσματα γιὰ τὴν ἔρευνα καὶ τὴ μελέτη θεμάτων πού δὲν εἶχαν ἀντιμετωπισθεῖ ἀπὸ παλαιότερους ἱστορικούς. Τὸ θεματικὸ εὔρος καὶ ἡ ποιότητα τῶν διδακτορικῶν διατριβῶν πού ἐκπονήθηκαν ἀπὸ μαθητές μου κατὰ τὰ ἔτη 1980-2000 –οἱ περισσότερες ὑπὸ τὴν ἐποπτεία μου– ἐπλούτισαν τὴ νεοελληνικὴ ἱστοριογραφία. (Κατάλογο τῶν διατριβῶν αὐτῶν παραθέτω στὸ τέλος τοῦ Ὑπομνήματος.) Ἐνδειξη τῶν προσπαθειῶν μου πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι στὸ Δ' Διεθνὲς Συνέδριο Ἱστορίας, πού ὁργανώθηκε πρόσφατα ἀπὸ τὸ Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν, μὲ θέμα «Ἱστοριογραφία τῆς νεότερης καὶ σύγχρονης Ἑλλάδας 1833-2002» (Ἀθήνα 29 Ὀκτωβρίου – 3 Νοεμβρίου 2002), μεγάλος ἀριθμὸς ἀνακοινώσεων ἔγινε ἀπὸ μαθητές μου – καθηγητές σήμερα πανεπιστημίων (Ἀθηνῶν, Κρήτης, Θεσσαλίας, Δημοκριτείου Πανεπιστημίου

Θράκης) και έρευνητές των Κέντρων Έρευνών της Ακαδημίας Αθηνών και του Κέντρου Νεοελληνικών Έρευνών του Έθνικού Ίδρύματος Έρευνών.

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 1978-1979 έδίδαξα ως έπισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Κρήτης το μάθημα «Ίστορία της Νεωτέρας Ελλάδος», συμβάλλοντας έτσι στην έδραίωση του νέου Πανεπιστημίου.

Το διδακτικό μου έργο δέν περιορίσθηκε στα Πανεπιστήμια Αθηνών και Κρήτης. Έπειδή είναι πεποϊθησή μου ότι ή έξοικείωση με σύγχρονες μεθόδους ιστορικής έρευνας δέν πρέπει να αποτελεί προνόμιο των ιστορικών, ανταποκρίθηκα σε προσκλήσεις να προσφέρω το μάθημα της Ίστορίας σε άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα όλων των βαθμίδων και έδίδαξα:

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 1970-1971 στους σπουδαστές του πρώτου έτους της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας το μάθημα «Ίστορία του Έλληνικού Πολιτισμού» και κατά τα ακαδημαϊκά έτη 1972-1976 στους μετεκπαιδευομένους διδασκάλους στο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαιδύσεως το μάθημα «Είσαγωγή στην Έπιστήμη της Ίστορίας».

Το 1975-1978 ή Διοίκηση της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων, στην προσπάθειά της να ανανεώσει μετά την πτώση της δικτατορίας το διδακτικό προσωπικό των θεωρητικών μαθημάτων, μου ανέθεσε τη διδασκαλία του μαθήματος «Πολιτική Ίστορία της Νεωτέρας Ελλάδος, 1821-1940».

Το 1980-1981, στο πλαίσιο του δεσμού των «Έλευθέρων Πανεπιστημίων Έλληνικού Πολιτισμού», με απόφαση του Ύπουργείου Πολιτισμού και Έπιστημών, έδίδαξα στη Λάρισα το μάθημα «Πολιτιστικές και κοινωνικές εξελίξεις στην πορεία του Έλληνικού κράτους».

Το 1982-1984 έδίδαξα στη «Σχολή Έπιμορφώσεως Λειτουργών Μέσης Εκπαιδύσεως» (ΣΕΛΜΕ) το μάθημα «Είσαγωγή στην Έπιστήμη της Ίστορίας».

Άπο το 1988 έως σήμερα, στο πλαίσιο του δεσμού «Θερινές ύποτροφίες Έλληνικών Σπουδών Πανεπιστημίων Άλλοδαπής» (ΘΥΕΣΠΑ) του Πανεπιστημίου Αθηνών, διδάσκω στους άλλοδαπους φοιτητές –γνώστες της ελληνικής γλώσσας– το μάθημα «Θέματα Ίστορίας του Έλληνισμού άπο την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως έως τη σύγχρονη έποχή».